

ERKEN OKUR-YAZARLIK

TANIMLAR, YAŞLARA GÖRE BECERİLER, TARİHSEL SÜREÇ

Erken Okur-Yazarlığa İlişkin Tanımlar

- ▶ Erken çocukluk döneminde okuma ve yazma gelişimi (Clay, 1996)
- ▶ Okuma ve yazma sürecine girmeden önce çocukların **okuma öncesi yaşantılar** sonucu edindiği beceriler (Whitehurst&Lonigan, 1998)
- ▶ Resmi okuma-yazma eğitimi almadan önceki dönemde çocuğun **yazılı ve sözlü dili anlama çabalarıyla** edindiği okur-yazarlık becerileri
- ▶ Çocukların okuma-yazma sürecine aktif katılımlarından önce, **doğumdan itibaren okuma-yazma ile ilgili bildikleri her şey** (Stagelin, 2002)
- ▶ Çocukların okumaya ilişkin sahip oldukları ön beceriler ile okumaya başlayabilmeleri için gerekli olan beceriler arasındaki ilişkinin ortaya koyulduğu bir süreç (Gupta, 2009)

Erken okur-yazarlık, çocukların okumayı ve yazmayı öğrenmeden önce, okuma ve yazma hakkında bildikleri her şeydir. Erken okur-yazarlık okuma öğretisi değildir. Erken okur-yazarlık okuma için temel oluşturur, böylece okumayı öğrenebilmek için çocuklar hazırlanmış olur.

Erken Okur-Yazarlık Neden Önemlidir?

Okuma-yazma becerisi bireyin yaşam boyu tüm öğrenmelerini destekleyen temel gereksinimlerden biridir. Erken çocukluk dönemi dili doğru ve akıcı bir şekilde kullanma, dinleme, okuduğunu anlama, okuma alışkanlığı kazanma, kendini yazılı ve sözlü olarak ifade edebilme becerilerinin kazanımı açısından kritik bir dönemdir. Çocuklar sözlü dili algılamayı ve ifade etmeyi öğrendikten sonra okuma ve yazmayı öğrenirler. Erken çocukluk döneminden itibaren çocuklarda okuma-yazmaya hazırlık evreleri olan düşünme, sebep-sonuç ilişkisi kurma, sıralama, genelleme yapma, görsel-işitsel ayırt etme ve konuşma becerileri gelişir.

Okul öncesi eğitimin temel amaçlarından biri çocuğu ilkokula hazırlamaktır. Bu amaç doğrultusunda çocukların ilkokula başlamadan önce erken okur-yazarlık becerilerini edinmeleri, onların ilkokula hazır bulunuşlukları açısından önemli olduğu gibi, okula uyum sürecini kolaylaştırır ve okuma-yazma öğrenme sürecine katkı sağlar.

Erken okur-yazarlık becerileri iyi birer okur-yazar olma yolunda ön koşul becerilerdir.

Erken Okur-Yazarlık Becerileri

- Sözel dil becerileri
- Kelime dağarcığı
- Ses farkındalığı
- Görsel ayırt etme becerileri
- Harf farkındalığı
- Yazı bilinci
- Anlama becerileri

Çocuğun okuma-yazma sürecine daha kolay uyum sağlamasına ve okuma-yazmayı daha kolay öğrenmesine katkı sağlayan becerilerdir.

Okuma-yazma becerisi bireyin yaşamı boyunca tüm öğrenmelerini destekleyen temel gereksinimlerindedir.

Erken çocukluk dönemi;

- Dili doğru ve akıcı bir şekilde kullanma,
- Dinleme,
- Okuduğunu anlama,
- Okuma alışkanlığı kazanma,
- Kendini yazılı ve sözlü olarak ifade edebilme becerilerinin gelişimi için kritik öneme sahiptir.

Erken çocukluk döneminden itibaren çocuklarda okuma- yazmaya hazırlık evreleri olan düşünme, sebe-sonuç ilişkisi kurabilme, sıralama, genelleme yapabilme, görsel ve işitsel ayırt etme ve konuşma dili becerileri gelişmektedir.

Yaşlara Göre Çocuğun Erken Okur-Yazarlığa İlişkin Farkındalığı

Bebekler dünyaya geldikleri andan itibaren okur-yazarlıkla ilgili bilgi edinmeye başlarlar.

0-3 yaşta;

- Kitapları kapaklarından tanıma,
- Kitabı doğru tutabilme,
- Hikayeyi dinleme,
- Yazıya benzer çizimler üretme.

Bu süreçte çocuklar ev, okul ve sosyal yaşantıları aracılığıyla sözel dil ve okuma-yazma ile ilişkili bilgilerini yapılandırmaya devam ederler.

3-4 yaşta;

- *Alfabedeki harflerin isimleri vardır.*
- *Yazı resimlerden farklıdır.*
- Çevredeki yazıları tanıma,
- Resimler ve görseller aracılığıyla hikayeler anlatma,
- Anlatılan hikayelerle ilgili soruları cevaplama,
- Hikayede geçen olayları sıralama.

Bu yaşlarda çocuğun bir nesneye odaklanması, sesi tanıması, gördüğü yazıları fark etmesi, çeşitli boyalarla ve kalemlerle denemeler yapması erken okur-yazarlıkla ilgili davranışlardır.

5-6 yaşta;

- Cümledeki ilk sözcüğü, sözcükteki ilk harfi ve metindeki bir harfi gösterme,
- Kafiye ve benzer sesleri tanıma,
- Büyük ve küçük harfleri tanıma,
- Harfleri isimlendirme,
- Öğretildiğinde bazı harfleri ve ismini yazma.

Örneğin;

- 0-6 ay arasındaki bebek, annesinin ona her gece yatarken okuduğu tekerlemeyi dinlerken başını sallar.
- 6-12 ay arasındaki bebek , sevdiği kitabı görünce keyifli bir ses çıkarır.
Emekleyerek sert kapaklı bir çocuk kitabını yerden alır, yanında oturan annesine doğru uzatır, karalamalar yapar.
- 12-24 ay arasındaki küçük çocuk, annesi ona kitap okurken kitaptaki resimleri gösterir.
- 24-36 ay arasındaki küçük çocuk, büyük kardeşinin ona okuduğu sevdiği kitaptan belli kelimeleri tekrarlar.
- 3 yaşındaki bir çocuk, arabada giderken yolda gördüğu sokak tabelalarını anlatır, çevresindeki bazı logoları tanır.

Erken okur-yazarlık becerileri doğumla birlikte başlar, yıllar içinde sürekli ve sarmal biçimde gelişir.

Okul öncesi eğitim, bu becerilerin gelişiminde en önemli desteği veren eğitim basamağıdır.

Bu süreçte öğretmen;

- ❖ Okur-yazarlık becerilerini geliştirmek ve desteklemek amacıyla etkinlikler planlar, uygular
- ❖ Okur-yazarlık davranışları göstererek çocuklara model olur.

Çocuklar bu süreçte öğrendiklerini birbirleriyle paylaşarak, deneyimleyerek okur-yazarlık davranışlarını genişletirler.

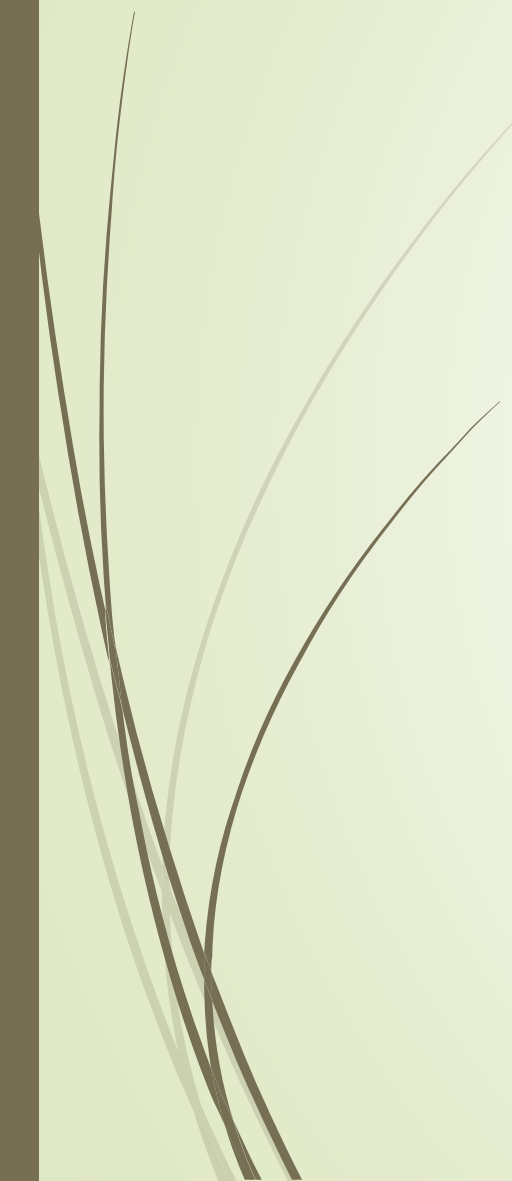
Erken Okur-Yazarlık Kavramının Ortaya Çıkışı

- ❑ Comenius'un çocuklar için ilk resimli kitap olan *Orbis Pictus*' u yayınlaması (1658)
- ❑ Robert Owen (1816) «Çocuklara kitap okumaya önem verilmelidir»
- ❑ Charlotte Mason (1860'lı yıllar) «Kitaplar küçük çocukların eğitiminde merkezi bir rol oynar. Ancak bu kitapların çocuğa uygun, nitelikli kitaplar olması gerekir». Kitaplarında çocuklara gerçek hayat hikayeleri anlatmıştır.

Görüşler;

- ❑ 1920-1950: Okuma-yazmaya hazır bulunuşluk biyolojik olgunlaşmanın bir sonucudur. Bu görüş, okuma için gerekli zihinsel becerilerin gelişiminde belirli bir dönemin olduğunu ve bu dönem geldiğinde okumanın kendiliğinden geliştiğini savunur. Bu dönemde yetişkinlere, çocuk belli bir yaşa ulaşıncaya kadar okumanın ertelenmesi tavsiye edilmiştir.

Biyolojik olgunlaşma kavramının sorgulanmaya başlaması ile birlikte, çocuklar biyolojik olarak okumaya hazır olsalar bile, bu sürecin yaşantılardan etkilenebileceği, dolayısıyla bireysel farklılıkların olabileceği görüşü ortaya çıkmıştır. Bu görüş doğrultusunda, erken çocukluk bakım ve eğitim çalışmalarında okula hazır bulunuşluğu destekleyen deneyimlere ve öğretime ağırlık verilmiştir. Olgunlaşmanın yanında, çevrenin de etkili olduğu görüşü ağırlık kazanmaya başlamıştır.

-
-
- 1950-1960: Okuma-yazmaya hazırlıkta olgunlaşmadan ziyade deneyimlerin önemi vurgulanmıştır. Bu dönemdeki okumaya hazırlık yaklaşımı, uygun deneyimlerle çocuğun okuma-yazmaya hazırbulunuşluğunun hızlandırılabileceğini savunmaktadır.
 - 1970'li yıllar: Okul öncesi dönemdeki çocukların yazı yazmaya karşı ilgilerinin yetişkinlerin yazı yazmalarını model almaları yoluyla oluştuğu görüşü benimsenmiştir. Yapılan çalışmalar, çocukların karalamalarının, çizimlerinin, harfleri rastgele yazmalarının ve -miş gibi okumalarının okuma-yazma becerilerinin erken formları olduğunu ortaya koymuştur.

1970'li yıllara kadar erken okur-yazarlıkla ilgili politika ve uygulamalara pek rastlanmamaktadır. Erken okur-yazarlık becerilerinin geliştirilmesine yönelik kreş ve anaokullarında yapılan çalışmalar, daha çok dil gelişimine ve hikaye anlatmaya odaklanmıştır.

-
- 1980'li yıllar: Okur-yazarlık konusundaki araştırmaların artmasıyla birlikte erken yaşta okuma-yazmayı desteklemenin zararlı olacağı görüşünden vazgeçilmiş, erken okur-yazarlık okul öncesi eğitim müfredatının önemli bir parçası olmuştur. Bu durum, çocukların günlük yaşamlarını temel alan okuma-yazmaya hazırlık etkinliklerinin geliştirilmesine olanak sağlamıştır.
 - 20. yüzyılın sonlarında okur-yazarlığın önemine ilişkin fikir birliğinin artması, teknolojik gelişmeler ile birlikte, okur-yazarlıkla ilgili becerilerin geliştirilmesi beklentisi giderek artmıştır.
 - Son on yılda medya ve popüler kültür ürünleri (bebekler, oyuncaklar, kitaplar, t-shirtler, yatak örtüleri vb) ocukların erken okur-yazarlıkla ilgili farkındalıklarını arttırmıştır (bilgisayar oyunlarındaki dijital metinleri okumak, kahramanların adını yazmak vb).
 - Günümüzde erken çocukluk döneminde çocuğa sağlanan nitelikli yaşantılar ile çocuğun bilişsel, dil, sosyal, duygusal, motor gelişimleri yanında, okur-yazarlık becerilerinin de geliştirilebileceği görüşü hklidir.

Kaynaklar

- Kuru, N.&Koç Tüylü, D. 2019. İlkokula hazırlıkta erken okuryazarlık eğitimi (Ed.: Ö. Polat). Adım Adım Okula Başlamak. Okula Uyum ve Erken Okur-Yazarlık Eğitimi. içinde 141-163. Anı Yayıncılık; Ankara.